

Jednatelská zpráva Klubu za starou Prahu pro rok 2021

Vážené účastnice, vážení účastníci řádné členské schůze Klubu Za starou Prahu,

po dvou letech od vypuknutí globální pandemie, se letošní členská schůze opět odehrává v čase krize, tentokrát ve stínu katastrofy, která nevratně proměňuje tvář Evropy a charakter dosavadních vztahů mezi národy. Válka rozpoutaná na základě vylhaných záminek nevyzpytatelným a bezcitným diktátorem přinesla už tisíce obětí, včetně civilistů i dětí, záměrnou krutost vůči bezbranným, obrovskou devastaci měst i krajiny a celkově takovou míru lidského utrpení, kterou Evropa na svém území více než tři čtvrtě století nezažila. Z ohniska konfliktu se do celého našeho světa šíří nejistota z budoucnosti a obavy z nadcházejícího strádání.

V časech jako tento, se může nabízet otázka, jestli je namístě scházet se k vážnému rokování o stavu památkové péče v jednom středoevropském městě. Neměli bychom všichni hledat cesty, jak přispět k uhašení požáru, který zachvacuje východ Evropy, nebo aspoň k co největšímu zmírnění jeho dopadů?

Domnívám se, že válka jako je tato, neohrožuje pouze konkrétní lidské životy, ale je vážnou hrozbou i pro život v jeho duchovním rozměru. Na Ukrajině se nevede útok jen proti suverénnímu státu a jeho obyvatelům, ale také proti hodnotám, které tvoří živnou půdu naší civilizace – vede se mimo jiné proti svobodnému hledání pravdy, proti kultuře jako spojujícímu rámci lidství a také proti paměti a proti úsilí o nezaújaté poznání vlastní minulosti, které je základem identity každého svobodného společenství. Vede se také proti kulturnímu dědictví. Tato část války, tedy invaze proti našemu kulturnímu, civilizačnímu a obecně lidskému svědomí a sebevědomí, se už dlouho odehrává také na našem území, zdánlivě daleko od bojů na ukrajinské frontě. Dnes je proto více než kdy jindy potřeba vracet se duchovním rovinám naší kultury a paměti. Ne proto, abychom se jimi tišili a kochali. Ale naopak proto, abychom prověřovali pevnost a pravdivost vztahu, který vůči nim máme, a abychom lépe porozuměli tomu, jaké hodnoty a jaké závazky z tohoto vztahu vyplývají. Právě o tyto hodnoty a závazky, ne o naše organizační dovednosti nebo ekonomickou výkonnost, se totiž vpsledku budeme opírat v případě, že i na nás krize dopadne nezprostředkovaně a s plnou silou.

Není samozřejmě možné tvrdit že tím, že se tu scházíme, bojujeme proti putinovské diktatuře, nebo že naše práce pro Klub může zastoupit aktivní pomoc naléhavě potřebným. Jestliže ale dovedeme i v době naléhavějších starostí věnovat kus svého soustředění a poctivého zájmu věcem kultury, paměti a ducha a jestliže v nich dovedeme spatřit, co nás jako lidské bytosti přesahuje a zároveň spojuje bez ohledu na vnější odlišnosti, národnost nebo politická přesvědčení – pak můžeme vytvořit alespoň malý ostrůvek vzdoru vůči kulturní a hodnotové entropii, která je z dlouhodobého hlediska tím nejvážnějším rizikem pro naši společnou budoucnost. A to není málo.

Vliv stávajících událostí na konkrétní dění v Praze, ovšem bude možné shrnout až v příští jednatelské zprávě. Rok předchozí byl paradoxně ve znamení opačného vývoje. Obrazy covidového vylidnění města jsou v podstatě zapomenuté a naděje, že z této zkušenosti město vyvodí změnu přístupu ke svému rozvoji, se zatím nepotvrdily. Naopak se zdá, jako by se poměry v pražské památkové péči vracely před krizové poměry, kdy stavební a developerský kvas nevybíravě zasahoval i do nejvzácnějších oblastí města. Symbolem je dokončování nebo postupná realizace památkově neblahých zásahů projednávaných v uplynulých letech, ba dokonce desetiletích.

Nejtragičtější je nepochybně případ **Hotelu u Sixtů v Celetné ulici**, kde nyní probíhá stavba, která z cenných středověkých domů v centru města ponechá torzo a z domů ještě nedávno zčásti zabydlených místními obyvateli vytvoří další enklávu dusivého pražského turistického ghetta – tedy fenoménu, o němž jsme se naivně domnívali, že by v době postcovidové mohl začít z Prahy postupně mizet. Špatně dopadl také dům v **Revoluční ulici**, jehož demolice má údajně pomoci řešení nevyhovující urbanistické situace v předpolí Štefánikova mostu. Daleko spíš ale ukazuje přetrvávající nepochopení pro kvalitu architektury 19. století a neúctu k závazkům, které na sebe město vzalo s vyhlášením památkové rezervace. Tu potvrzuje také probíhající stavba komplexu skupiny Penta u **Masarykova nádraží**, spojeného se jménem světově proslulé architektky Zahy Hadid. Už pouhý skelet rozestavěného areálu stavby potvrzuje všechny obavy, že nabízené vizualizace záměru byly silně zavádějící a že ve skutečnosti jde z proporčního a měřítkového hlediska o fatálně předimenzovanou architekturu, která bude ve struktuře historického centra představovat cizorodý a přitom zdaleka viditelný zásah. K dokončení se blíží také projekt, který zaměstnával naši pozornost už před bezmála dvaceti lety, s ekonomickou krizí byl pozastaven a před nedávnem opět obnoven a doveden k realizaci – jedná se o přestavbu **Hotelu Evropa**, která spočívá v demolici klasicistních dvorních křídel a vybudování novostavby oválné věže na jejich místě. Spolu se známější kauzou tzv. **Květinového domu** jde o příklad cynického využívání parcel vnitřního města nadoraz a bez ohledu na zachovanou strukturu a parcelaci města, ani na dochované historické konstrukce. Hotel Evropa přitom není jen hodnotnou historickou stavbou v nejvýznamnějším městském prostoru Prahy, ale přímo kulturní památkou chráněnou státem. Že to ale v pražských podmínkách neznamena mnoho potvrzuje příklad vloni slavnostně otevřen **Kunsthalle**, kde kvůli bohu libě vypadajícímu záměru na vybudování nové galerijní instituce došlo k faktické demolici teprve nedávno prohlášené památky, ze které po realizaci zůstaly jen obvodové zdi. Retro 90. let v podobě fasádismu bylo shodou okolností možné spatřit i na další stavbě slavnostně otevřené v minulém roce, na Technologickém centru UMPRUM v **Mikulandské ulici**, které alespoň bude sloužit respektované veřejné instituci.

Neutuchající zájem o zahušťování, dostavování a přebudovávání i nejceněnějších oblastí historického jádra dokládají ovšem také projekty, které se teprve chystají. Patří mezi ně záměr, který lze s ohledem na jeho genezi a koncepci zařadit mezi výše uvedené pohrobky developerského boomu na přelomu tisíciletí. Jedná se o plánovanou zástavbu takzvané volné parcely při uličce **Ve Stínadlech** v Anežské čtvrti. Jde o již několikátou variantu záměru, který se projednával poprvé už před 10 lety a od té doby se zásadněji nezměnil – jde o architektonicky nepovedenou novostavbu, která rušivě vstupuje do urbanisticky mimořádně cenné oblasti na rozhraní původní staré zástavby a asanačních bloků. Klub je toho názoru, že Anežskou čtvrt je třeba považovat za stavebně stabilizovanou a že místo povolování komerčních novostaveb se zde má město soustředit především na zkvalitňování života místních obyvatel. Klub proto vydal ke kauze stanovisko a bude její vývoj dále sledovat.

V nejceněnějších lokalitách pražského centra se nicméně objevují také nové kauzy. Nejvýraznější z nich je plánovaná revitalizace a přestavba areálu **Michnovského paláce**. Snaha oživit prostor v bezprostředním prostoru Kampy, který dnes patří nevzhlednému asfaltovému parkovišti, je nepochybně vítaný. Obec sokolská zde ovšem plánuje vybudovat poměrně rozsáhlou sportovní a wellnes infrastrukturu, která má vrcholit poloprůhledným „dómem“ přímo před průčelím paláce. Návrh Josefa Pleskota zde tedy, navíc bez zjevného funkčního opodstatnění, narušuje pohled na jedno z nejskvělejších a nejvýznamnějších průčelí 17. století nejen v Praze. Tato stavba je pouze dílčí částí projektu, který vzbuzuje kontroverze i uvnitř Obce sokolské. Jakkoliv jej Klub neodmítá a priori

jako celek, bude usilovat o to, aby jeho výsledná podoba byla v souladu s mimořádnými památkovými hodnotami lokality.

Novou oblastí zájmu se pro Klub bohužel staly také restaurátorské zásahy, tedy památkové akce menšího rozsahu, jejichž hodnocení náš spolek přenechával spíše kompetentním odborným kruhům. Výjimkou jsou ovšem situace, kdy neodborným zásahem dochází k zásadnímu poškození památky, jak se stalo v případě pražského **Clam-Gallasova paláce** – zdejší proslulé kamenné portály s figurami a reliéfy Matyáše Bernarda Brauna byly přetřeny uměle působící šedou fasádní barvou, která je nejen nevhodná z hlediska technologického, ale která také zastřela původní sochařský výraz a zásadně poškodila vyznění díla. Je třeba zdůraznit, že se jedná o špičkovou realizaci jedné z nejvýznamnějších osobností evropského barokního sochařství. Skutečnost, že k její obnově se přistoupilo s takovou lehkovážností a řemeslnou ledabylostí, považuje Klub za alarmující. Stejně tak Klub považuje za obtížně pochopitelné, že se o pracích na uměleckém díle tohoto významu, rozhodovalo bez transparentní diskuse s širším kruhem odborníků a bez publikování zvolených metodických zásad obnovy. Památkové orgány v tomto případě naštěstí vzniklé pochybení reflektují a připravují kroky vedoucí k nápravě. Klub Za starou Prahu hodlá věc pečlivě sledovat a pokusí se přispět k tomu, aby výsledná realizace proběhla s co největším ohledem na umělecké kvality a památkový význam díla.

Že podobné lapy bohužel nejsou ojedinělé dokazuje příklad **pražského orloje**, národní kulturní památky. Už před pěti lety sem byla v rámci restaurování umístěna nová kopie Mánesova kalendária. Teprve v loňském roce si ale přední znalec orloje, člen Klubu a někdejší člen jeho Domácí rady Milan Patka povšiml, že údajná kopie byla ve skutečnosti na mnoha místech svévolně přemalována a doplněna řadou nových portrétů, které znegovaly původní symbolický význam Mánesových alegorií. Přestože přímo na místě si změny postřehne jen skutečně pozorný a znalý divák, jde podle Klubu o nepřijatelný zásah do podstaty jedné z nejkoničtejších českých památek a o počin, který je v rozporu s etikou restaurátorské práce. Dílo ovšem bylo v této podobě také někým objednáno a zapláceno a příslušnými orgány schváleno – kdo nese za celou záležitost konkrétní zodpovědnost, však zatím není jasné nepodařilo zjistit.

Prostoru pražské památkové rezervace se nevyhnulo ani téma, které zaměstnává památkové debaty posledních let – péče o poválečnou architekturu. Po dosud nerealizované nástavbě Máje a přestavbě hotelu Intercontinental došla řada na **obchodní dům Kotva**, teprve nedávno prohlášený za kulturní památku. Nový majitel plánuje částečnou změnu využití na kancelářské prostory a kvůli lepšímu osvětlení mimo jiné hodlá jednotlivými patry probourat prostory vnitřních dvorů či větších světlíků. Klub Za starou Prahu respektuje snahu nalézt pro dům co nejefektivnější využití a vítá ochotu investora hledat i náročnější řešení a předkládat je k veřejné oponentuře. Navržený objem zásahů do hmotné podstaty památky ovšem považuje za nepřijatelný. Kauzu, která je zatím stále ve fázi projektových studií, bude Klub, pozorně sledovat. Z hodnotné poválečné architektury v Praze byl v minulém roce bohužel už zničen **Dům studentů** naproti Právnické fakultě, který dostal novou a zcela tuctovou současnou fasádu. Úplná demolice také hrozí komplexu někdejšího **Chemapolu** ve Vršovicích, v tomto případě stále doufáme, že záměr investora podaří zvrátit.

Nejdůležitější kauzou týkající se architektury 20. století ovšem byla i v minulém roce plánovaná rekonstrukce **budovy bývalého Všeobecného penzijního ústavu** na Žižkově. Jednu z nejvýznamnějších realizací československého funkcionalismu a kulturní památku chráněnou státem majitel stále plánuje a dostavět a o několik pater a zásadně tak změnit původní kompozici hmot.

Odpor odborné veřejnosti vůči celému záměru vyústil mimo jiné v otevřený dopis ministru kultury, pod který se v ojedinělé shodě podepsalo třicet předních osobností nejen z řad historiků umění, ale též architektů. V tuto chvíli stále pokračuje snaha povýšit památkovou ochranu objektu na status národní kulturní památky. Klub bude i nadále usilovat o to, aby rekonstrukce domu proběhla v souladu s jeho mimořádnými památkovými a architektonickými hodnotami.

K novodobým památkám patří také jedinečná eklektická **vila Viktora Beneše** na Hřebenkách z let 1909–1911. Rozsáhlá, architektonicky jedinečná stavba je v podstatě galerií mimořádně kvalitních uměleckořemeslných, uměleckých a architektonických historizujících prvků a mimo jiné také důležitou dominantou zdejší vilové oblasti. Vila zatím bohužel nemá památkovou ochranu. V roce 2007 stavbu koupila manželka Jaroslava Haščáka, spolumajitele firmy Penta Investments, které se podařilo na Praze 5 získat na stavbu demoliční výměr, a to kvůli záměru vybudovat zde bytový dům nebo domy. Realizace tohoto záměru by tedy znamenala nejen významnou ztrátu na kulturním dědictví, ale i ničivý a škodlivý zásah do charakteru zdejší vilové čtvrti. Díky mediálnímu zájmu se vůči celému záměru našťestí zvedla vlna odporu. Připojili se k ní také zástupci pražského magistrátu, který se proti rozhodnutí o demolici odvolal. V tuto chvíli je také podán návrh na prohlášení stavby za kulturní památku. Kauze vily Viktora Beneše se podobá případ raně secesní mimopražské vily od Kotěrova žáka Antonína Pfeiffera **v Černošicích**, opět stavby se zachovanými uměleckořemeslnými prvky v interiéru, která se má zdemolovat. Na výzvu památkářky Šárky Koukalové Klub odeslal stanovisko požadující zachování tohoto vzácného objektu na městský úřad v Černošicích, jejich však naše obavy o budoucnost památky nevyvrátila.

Kauzy těchto vil tvoří jen část z příkladů dlouhodobého trendu postupného narušování integrity pražských i přípražských vilových čtvrtí, ve kterých se snaží svoje vize uplatňovat bohatí, ambiciózní ale nekulturní stavebníci. Na bezpočet demolic Klub v minulých letech upozorňoval, spousta dalších nepochybně naší pozornosti unikla. Stejně tak jsme již připomínali, že součástí problému je vedle demolic a přestaveb také zanedbávání a prochátrávání cenných staveb – jako je například kulturní památka **Schubertova vila** v Liboci. Jak je patrné, ani status kulturní památky nechrání vily před devastací – velká část cenného pražského fondu se dnes přitom nachází bez jakékoliv památkové ochrany.

Mezi zdevastované stavby čekající na památkovou obnovu patří také jedna z netypických pražských památek, původně rusínská dřevěná **cerkev sv. Michaela Archanděla**. Kostelík v říjnu 2020 z dosud neznámých důvodů vyhořel. A byť bylo jeho torzo rychle a ukázkově zajištěno před dalším akutním poškozením, stavba dosud čeká na zahájení byt jen přípravných prací k památkové obnově. Vzhledem k tomu, že jde o dřevostavbu, hrozí každá zbytečná prodleva vážným ohrožením památky, kterou je dosud možné rekonstruovat za použití původních konstrukcí. Klub proto vyzval pražský magistrát, aby s památkovou obnovou více neotálel.

Klub se v uplynulém roce vyjadřoval také k záměru, který se de facto chystá až za hranicemi Prahy. Jedná se o revitalizaci archeologického **naleziště Závist** u Dolních Břežan, místa s nejstaršími dochovanými pozůstatky kamenných staveb na našem území. Dlouhodobě zanedbané místo historicky i přírodně evropského významu si kultivaci zaslouží, obec ovšem zvolila cestu nepochopitelně razantní intervence soustředěné kolem autorského gesta Josefa Pleskota – plochu někdejšího hradiště má pokrývat mlatová plocha, ve které budou půdorysy nalezených staveb vyznačeny barevnými betonovými deskami. Podle Klubu je celý záměr zbytečně razantní, rušivý a

v rozporu s přírodním a pietním charakterem místa. Za nepřijatelné také považujeme skutečnost, že jej obec prosazuje bez otevřené diskuse. Klub proto podpořil nesouhlas, formulovaný vůči záměru ze strany odborné i laické veřejnosti včetně místních obyvatel. Zástupci obce a kraje slíbili tuto věc předložit další debatě a případně ho přehodnotit, k posunu nicméně zatím nedošlo.

Kromě jednotlivých památkových příkladů Klub sledoval také přípravu regulativů, které ovlivní osud pražských památek na léta dopředu. V prvé řadě se jedná o **nový stavební zákon**, který sice byl už vloni schválen, ovšem nově zvolená sněmovna nyní projednává jeho úpravy. Některé z nich neblahé dopady zákona oslabují, jiné je naopak mohou ještě posílit – situace je nyní stejně jako před schválením zákona nepřehledná. Klub se ale věc snaží sledovat a apelovat na zodpovědná místa, aby co při úpravě normy maximálně respektovala veřejný zájem na ochraně kulturního dědictví. Zásadní změna nyní čeká i samotnou Prahu – v těchto dnech je představována finální **verze Metropolitního plánu** po připomínkovém řízení. I v tomto případě se hodlá Klub do diskuse zapojit a prosazovat, aby plán a všechny na něj navázané dokumenty a procesy zohledňovaly mimořádné památkové hodnoty hlavního města.

Do normálu se v uplynulém roce ovšem nevracel jen stavební ruch, ale také činnost našeho spolku. Přestože tradiční přednáškové cykly kvůli dozívající pandemii nemohly proběhnout v celém zamýšleném rozsahu, odehrálo se už několik Pondělků ve věži přímo v Juditině síni. V minulém roce také oslavil půlstoletí přednáškový cyklus Hovory o Praze. Jubileum proběhlo ve smutné atmosféře, protože přednášky se v loňském roce nekonaly. Těšíme se ale, že od nové sezóny se o Praze opět hovořit začne – cyklus, vedený již padesát let péčí Helgy Turkové, tvoří natolik neodmyslitelnou součást identity Klubu a tak důležitou páteř klubovní osvětové činnosti, že si bez něj další činnost našeho spolku nedovedeme představit. Klub také v minulém roce provedl úpravy bytových prostor bývalého bytu pana Šmejkalů pro potřeby klubovního archivu a badatelný. V tuto chvíli probíhá revize a pořádání klubovních sbírek tak, aby archiv i studovnu mohli využít první badatelé.

Beze změny pokračovalo vydávání **Věstníků Klubu**. Od našeho posledního setkání vyšla čísla 2 a 3 ročníku 2021 a první číslo ročníku letošního. Věstníky jsou tradičně dostupné všem zájemcům také online. V loňském roce jsme také mohli po roční pauze vyhlásit Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí – laureátem za rok 2020 se stala hasičská stanice v Líbeznících od Lukáše Ehla, Tomáše Koumara, Jana Lankaše a Jaroslava Maliny. Všechny důležité informace mohli členové Klubu sledovat na webových stránkách Klubu, nebo na klubovní nástěnce na Malostranském náměstí, spravované obětavě paní Janou Kelblovou.

Jak patrné, Klub ve své činnosti činnost nepolevil ani v náročné době posledních let a měsíců. Děkuji všem vám, kteří Klub Za starou Prahu tvoříte a kdo jeho snahy i v těchto obtížných časech podporujete, přeji našemu spolku vše dobré do dalšího roku jeho činnosti a pevně doufám, že se zde za rok sejdeme v lepších časech.

V Praze, dne 23. 4. 2022

Mgr. Jakub Bachtík

Jednatel Klubu za starou Prahu